

Petr Ferenc: Jedenáct kapitol o tajuplném Krautrocku



Hudba, která si neříká Krautrock

Petr Ferenc

Volvox Globator, 2012, 404 s.

Náhodou jsem byl u toho, když se křtila první česká kronika krautrocku, volného okruhu německých progresivních kapel vzniklých na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Ne kvůli křtu samotnému, ale kvůli koncertu, se kterým byl spojen: 20. listopadu 2012 vystoupili ve Veletržním paláci mýty opředení *Faust*. Vystřídali několik desítek nástrojů od těch klasických, přes různé DIY efekty, až po vrtačku, brusku nebo házení kamenů do míchačky. Nechávali ale hodně působit i prosté ticho. Průběžně oscilovali mezi kakofonickou zběsilostí a ambientem, jenž byl uspal dětátko. Prostě krautrock.

Už název zmiňované knihy je zvláštní – kdy se stane, že v názvu titulu mapujícího nějaký kulturní fenomén stojí tvrzení, že tento sledovaný jev sám sebe nepojmenovává tak, jak jsme zvyklí jej nazývat? Překvapivý je také úvod, ve kterém autor na nic nečeká, otevře karty a na několika stránkách nám vyloží, kde se krautrock vzal a co to vlastně bylo.

Před námi se tak vynoří obraz Západního Německa hledajícího po válce složitě novou identitu, kde se v šedesátých letech postupně rozbíhala dynamika nových sociálních hnutí. V období kulminace této generační revolty na sklonku šedesátých let se rodí to, co bylo později pojmenováno „krautrock“. Slovo „kraut“ sice v němčině znamená kyselé zelí, ale přeneseně se ve Velké Británii používá jako slangové označení Němců nesoucí pejorativní nádech (podobně např. „fricek“). Podle Petra Ference tak spojením kraut-rock prosakoval předpoklad, že Němci nebudou schopni překonat svou národní povahu (vnímanou jako chladnou a autoritativní) a vytvořit populární hudbu, která by byla stejně cool jako tehdejší rockové veličiny udávající globální trendy.

Přitom již koncem šedesátých let v Německu, tak jako snad na celém světě, rostly jako houby po dešti kapely napodobující s větším, menším či ještě menším úspěchem velké rockové ikony z Velké Británie a Spojených států. Z této konstelace se brzy začali vydělovat interpreti, o nichž pojednává rozebíraná kniha. Ani generační touha po společenské změně, ani lákavost úspěchu rockové kapely s jejím chytlavým soundem u nich nepřebila rostoucí touhu po nalezení autentického výrazu a radikálního zvukového experimentu.

Sedmnáctistránkový úvod tak řekne vše podstatné a je užitečný pro všechny, kdo nejsou až takoví fanoušci krautrocku, ale rádi si rozšíří obzor o základní souvislosti. Těm trochu nadšenějším doporučuji pokračovat ve čtení. V následujících jedenácti kapitolách se na ně sesype detailní charakteristika nejružnějších hudebních uskupení, okolnosti jejich působení, vzájemná srovnávání atd., zkrátka vše, nad čím milovník krautrocku touží trávit osamělé večery.

Jedenáct kapitol plných vášnivého kronikářství

Nemělo by význam zde jednotlivé kapitoly procházet ani povšečně. Prolétneme jen několik zajímavých postřehů a myšlenek, jež autor uvádí a na nichž lze demonstrovat povahu textu.

Začneme u *Kraftwerk*, kteří představují nejznámější interprety z tohoto okruhu. *Kraftwerk* zároveň nejvíce pracovali na svém mediálním obrazu a pověsti a dosáhli i komerčního úspěchu. Petr Ferenc upozorňuje, že při pedantické péči o vlastní pověst šli *Kraftwerk* často přes mrtvolu. Neváhali se kvůli dobrému jménu soudit, dokonce v reedicích mazali bývalé členy z bookletů alb. Komerčnost jim ale autor nezalívá, naopak ukazuje, že na popularizaci krautrocku mají lví podíl. A to i ve východním bloku – během koncertní šňůry probíhající v roce 1981 u příležitosti vydání alba *Computerwelt*, kdy zavítali také do Jugoslávie, Polska a Maďarska. Dalším známým interpretem, jemuž je věnována kapitola, je klávesový mág Klaus Schulze. V této kapitole můžeme číst o fascinaci pokrokem a technickou inovací, např.: „*Schulze ale podobně jako Tangerine Dream nepatří k těm, kdo se ohlížejí do minulosti, hledající v ní zlatý věk. Naopak, nepřestávají být ve vztahu k technice optimističtí*“

a technická omezení, která posluchačům zpětně mohou připadat jako stlyotvorná a nabitá působivým kouzlem, považují za poněkud banální otisk doby: jinak to tehdy nešlo.“

Popisovány jsou také různé scény a prostředí, kde se krautrockové experimenty odehrávaly; ať už je to Düsseldorf nebo Západní Berlín. Popsány jsou i různé úniky z města vedoucí až k pokusům vytvořit kolem kapely komunu (viz např. kapely *Faust*, *Cluster*, *Harmonia*). Nemalý prostor je věnován technické stránce a schopnosti kapel inovativně techniku využívat. „...*Faust své studio a vynálezy na poli elektronické hudby využívali k bezmeznému audiodada*.“, píše na jednom místě Ferenc. Knihou se jako nit táhne stopa Connyho Planka, zvukaře, producenta a hudebníka v jedné osobě, jenž bývá právem pokládán za „šedou eminenci“ krautrocku. Na konci každé kapitoly jsou otištěny diskografie zmíněných kapel. Zatímco někteří interpreti nahráli jen několik málo alb, jiní jako např. Tangerine Dream nebo Conrad Schnitzler mají na svém kontě diskografie obsahující stovky položek.

Ze všech kapel a one-man projektů v této recenzi nezmíněných jmenujme namátkou ještě např. *Can*, *Neu!*, *Amon Düül II*, *Guru Guru*, *Ash Ra*, *Cluster*, *Hanse-Joachima Roedelie* nebo *Manuela Götttschinga*. Knihou se kromě nich mihnou snad stovky dalších jmen. V rámci krautrockového světa ale Ferenc kontextualizuje i takové globální veličiny jako *Pink Floyd*. Kdo se kdy do detailů zabýval „floydovskou“ diskografií, musí dát za pravdu autorovu postřehu, že *Pink Floyd* v období mezi odchodem Syda Barretta a vydáním *Dark Side of the Moon* zněli podobně jako jejich krautrockoví současníci. Vzrůstající obliba experimentálního soundu tehdy na krátkou dobu ovlivnila zvuk některých skutečně slavných kapel a vzbudila i zájem velkých nahrávacích společností.

Vlastní text kapitol je prokládán tematickými okénky odbočujícími z hlavní výkladové linie kdykoliv, kdy si to vyprávění žádá. V celkem devatenácti okénkách se tak dozvíme doplňující souvislosti např. o předdějinách krautrocku v postavách Karlheinz Stockhausena a dalších pionýrů elektronické hudby. Dále o tom, jak krautrock inspiroval Briana Ena nebo generaci vytvářející v osmdesátých letech industriál. Nechybí ani zmínka o tom, jak do Západního Berlína jezdili za inspirací David Bowie a Iggy Pop.

Jedná se vskutku o četbu pro nadšence. Jednotlivé kapitoly bohužel trochu upadají do přehledů kdo, kdy do které kapely přišel, či kdy odešel, což méně

nadšeného a vytrvalého čtenáře může nudit, přestože to jistě má svůj význam. Jedenáct kapitol, které tvoří tuto kroniku, není úplně snadným čtením, nikoliv pro svou terminologickou odbornost, metodologii či snad těžkou ruku autora, jako spíše pro množství empirických faktů a mnohvrstevnaté souvislosti mezi nimi. Petr Ferenc je navíc opravdový nadšec, kterému jde o věc jako takovou a který se jen málo ohlíží na čtenáře. Je znát, že se při psaní tvrdě nadřel, ale zároveň i to, že se při něm dobře pobavil. Jakmile uvyknete jeho stylu a vytrváte, stává se kniha poutavým průvodcem přes vzdálené a tajuplné končiny krautrockového vesmíru. Ale i přes snahu autora popsat jím zmiňovaná hudební díla, není, myslím, možné tuto knihu číst bez asistence serveru Youtube.

Pramenná základna, z níž Petr Ferenc čerpá, stojí rozkročena mezi monografiemi, vzpomínkami pamětníků, audiovizuálními dokumenty, fanziny, booklety, rozhovory, blogy a vlastním čtením popisované hudby.

Pár slov závěrem o knize, která nemá závěr

Krautrock byl experimentální a progresivní měňavkou. Nikdy kolem sebe nevytvořil žádnou subkulturu a je i trochu sporné, byl-li vlastně avantgardou, protože progresi jeho autoři nalézali přirozeně, bez jakéhokoli paradigmatického manifestu a už vůbec nejde mluvit o nějaké snaze se sjednotit do podoby hnutí. Spíše se tak tento fenomén jeví jako několik svébytných příběhů hudebních individualit, které si dokázaly vybojovat cestu do hájemství globálním děním nepodmíněné progresu, autenticity vyjádření, obnaženého aktu tvoření a estetické nekompromisnosti. Až ex-post byly zaškatulkovány termínem „krautrock“.

Knihy Petra Ference tak nepochybně přispěla k popularizaci tohoto v mnoha ohledech inspirativního hudebního fenoménu. Krautrock se tak dnes možná trochu paradoxně stává mezi mladší generací známějším než jemu podobný hudební fenomén, jenž se zrodil v sedmdesátých letech v Československu. Řeč je o progresivních kapelách tzv. alternativy, sdružených kolem J. J. Neduhy, Mikoláše Chadimy, Pavla Richtera, Petra Křečana, Lesíka Hajdovského a dalších. Publikace podobná té výše popsané, zaměřená na tuto experimentální domácí scénu, by jistě byla stejně nabitá. Nehledě na to, že tento příběh se odehrál u nás, v kulisách Prahy a dalších míst v Česku, kterými se běžně pohybujeme. A byl to příběh, kdy na cestě k hledání autonomní estetiky a svobodného

vyjádření stály také tíživé překážky kladené socialistickou diktaturou, nejenom konzumní návyky větší nové společnosti a zahleděnost subkulturních part do sebe samých. Dokáže tento zájem mezi mladší generací probudit nové, rozšířené vydání vzpomínek Mikoláše Chadimy na tuto scénu, jež se právě chystá do tisku? To se brzo dozvíme.

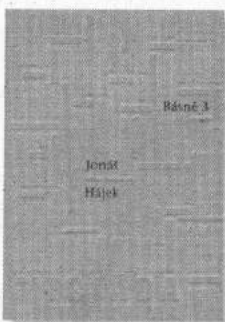
/Jiří Andrs/

autor je členem Centra pro
studium populární kultury (CSPK)
a příležitostný DJ a promotér



foto archiv autora

Jonáš Hájek: Málo života na planetě poezie



Básně 3

Jonáš Hájek

Triáda 2013, 44 stran

Kniha s prostým názvem *Básně 3* je třetí básnickou sbírkou letos třicetiletého autora Jonáše Hájka. Za prvotinu *Suf* (2007) obdržel Cenu Jiřího Ortena, v roce 2010 vydal druhou sbírku *Vlastivěda*. Navzdory tomu, že Hájek je autorem již zavedeným, nacházeli jsme u něj místa, kde by básnickova osobnost měla ještě dorůst. Je otázkou, nakolik se mu podařilo uzrát ve třetí knize, ale jedno nelze popřít: stále nepřekonal nejtěžší úskalí své dosavadní tvorby a v jádru stále zůstává mistrem v umění, jak poselství básně ukrýt co nejsložitěji, jazykem mnohvrstevnatých významů, záhybů a nepředvídatelných skoků. Verše se před čtenářem vzpírají a nedaří se přes ně probít k očekávanému sdělení. Je možné, že se na těchto cestách s básníkem ani nepotkáte.

Co bych o Jonáši Hájkovi řekl při prvním zběžném čtení knihy? Má zálibu v hudbě a v historii. Vrací se ke skutečným událostem českých dějin i k význačným postavám: malířům, skladatelům, vojevůdcům, vojákům. Kromě těchto témat rád posílá básně-pohlednice z cest po Evropě a někdy svérázným rukopisem řeší i to, co se odráží v jeho nitru. Ale jakmile budete chtít proniknout pod povrch, zjistíte, že v podloží něco zoufale chybí. Řekněme přitažlivá síla poezie.

Jonáš Hájek vystudoval hudební vědu a je aktivním hráčem na violoncello. Hudba mnohokrát vstoupí

nejen do názvů básní, ale také do dějů a jednotlivých obrazů. Hudba ovšem zásadně vychází i z matematiky: harmonie se dá spočítat, jednotlivé hudební útvary lze s chladnou hlavou komponovat. Takovým komponistou je ve verši Jonáš Hájek. Jeho básně – ať už kratší postřehové, nebo ty s epickým rozvrhem – vyznačují chlad vypočítanosti. To je první podmínka, na kterou čtenář musí přistoupit: chybí tu zápal, nalehnutí na trn poezie. Bezprostředního požitku z četby dosáhnete jen stěží, snad jen za cenu nejvyššího soustředění. Básník příliš často rozkresluje úctyhodné obrazy a pódivuhodné gnómy, aniž by jimi zavádil o uchopitelnou pointu (*Krakov, Integer vitae, Nagymaros*). Poněkud blýdý dojem nevylepší ani ošidné pasáže, ve kterých vznáší hamletovské otázky: „*Když odpočívám, píšu nebo přemýšlím, co říct, / rád poslouchám hlasy odvedle (...) // Dávají mi pocit nesmrtnosti? výlučnosti? / Mohu se bez obav tvářit kysele? Nebo musím / vědět, že dýchat se dá i za zdí? v hrobce? Že život, jak říkáme, de dál? (.)*“ (*Smích odvedle*) nebo: „*Když tě příroda dobíjí, / proč si připadáš divně? / ptají se přátelé / při návratu z procházky*“ Dlouho nás vodí po ochozech navenek vznešené stavby, abychom na konci zjistili, že na nádvoří tohoto zámku je studené prázdno: „*Zatímco si prohlížíme / obrazy malované s rozpáraným břichem // na ulici / pomalost si vybírá svou daň / vznáší se / obří razítko // Chtěli jsme hrát minigolf když všecko zhaslo*“ (bezejmenná třetí báseň). Málodky to zajiskří tak, aby vám spadla brada, abyste toužili tu jiskru křesat znovu a znovu. Pouze chvílkové zrušení přinášejí vpády obecné češtiny, vulgarišmu nebo bezdůvodné vypouštění interpunkce. Čtete dále a ptáte se, jakým způsobem se do takové poezie položit, aby se vás zmocnila?

Najdou se tu ovšem osvěžující místa, která vycházejí z velmi konkrétních zážitků autora, například báseň